

Krkonošské šlechtické rody

Šlechta byla hlavní silou při osídlení a přeměně Krkonoš. Panovníci a později vlastní politické a obchodní schopnosti rodům s modrou krví umožňovaly i v horách zakládat města, obce, doly, hutě, sklárny, kostely, cesty, na hřebenech zemědělské usedlosti a nakonec i turistické boudy a rozhledny. Postupně s humanizací evropské společnosti a rozvojem demokracie šlechta ztrácela moc, s čímž se většina rodů vyrovnala. Nejen z Krkonoš známe šlechtice 19. a 20. století, kteří byli i přes svou přirozenou oddanost císaři zároveň českými vlastenci, zasadili se za rozvoj vědy, umění, samosprávy a místních spolků nebo se postavili proti smrtelně nebezpečnému zlu. Později je noví vládcí označili za „cizáky“, přestože jim v žilách kolovala krev i těch nejstarších českých rodů. V dějepise jsme se dlouho učili jen o zlé šlechtě, teprve v posledních dvaceti letech se obraz trochu narovnal. Jistě k tomu přispěli i šlechtici, kteří se mohli na svá někdejší panství vrátit a ve svých postojích a správě rodového majetku obstát se ctí. V Krkonoších už pětadesát let nežije nikdo ze zdejší tradiční šlechty. I tak se snažíme poznat nejen její historii, ale i přesah do současnosti. V přehledu jsme vybrali rody usazené po třicetileté válce, které spolu svedly často ostré hraniční spory a zároveň po sobě v Krkonoších zanechaly řadu stop, z nichž mnohé jsou vyhledávanými turistickými cíli. O některých se ani neví, že vznikly z popudu šlechticů. Několik vybraných míst spojených s působením krkonošské šlechty je i pozvánkou k jejich bližšímu poznání. K některým dojedete autem, jiné vás zavedou na horskou túru.

Aichelburgové

V roce 1869 Alfons Aichelburg v Horním Maršově rozšířil zámek o západní a východní křídlo na dnešní půdorys. Zajímavou stavbu můžeme prohlížet zatím pouze zvenčí. Nejznámější památkou spojenou s Aichelburgy je romantický lesní hrádek věnovaný osvícenému šlechtici Bertholdu na svazích Světlé hory. Od památníku si můžete půjčit v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou klíče, projít vycházkovou trasu Aichelburg a sami si odemknout hradní síň s vystavenou bustou hraběte Bertholda.

Czernin-Morzinové

Hraběcí rod přestavěl zámek ve Vrchlabí založený už v 16. století. V dnešním sídle městského úřadu je ve všední den přístupný unikátní vstupní vestibul s dobovými nástěnnými obrazy a loveckými trofejemi z doby působení Morzinů. Ti založili také nedaleký klášter, kde najdete několik expozic a aktuální výstavu Krkonošského muzea. Navštívit můžete i zdejší děkanský kostel založený hraběnkou Aloisií. Czerninové byli nejvýznamnějšími staviteli lesních cest v Krkonoších. Zachované původní úseky jsou turistickými lahůdkami středních a východních Krkonoš. Například Dřevařská cesta po úbočí Kozích hřbetů, Emmina cesta z Maršova do Malé Úpy, Biskupský chodník ze Lviho dolu k Jelence, Hermannova cesta na Světlé hoře, Luisina cesta Klausovým dolem.

Harrachové

Společně s Haranty se zasadili o vysvěcení pramene Labe a tím vytvořili druhé nejnavštěvovanější poutní místo v Krkonoších. Podpořili vznik několika horských bud, z nichž se v původní podobě dochovaly turistům přístupné Martinovka a Vosecká bouda. První vycházková trasa Krkonoš spojila Špindlerův Mlýn s Harrachovem.

Dnes se podle zakladatele jmenuje Harrachova cesta a provede vás přes atraktivní Labský důl, kolem Labské boudy na Pančavskou louku a dolů podél krásné řeky Mumlavy. Nejznámější šlechtic Krkonoš Jan Nepomuk Harrach také nechal postavit kamennou rozhlednou na vrchu Žalý. Atraktivním cílem spojeným s jeho rodem je sklárna v Harrachově, kde si můžete prohlédnout provoz se sklářskou hutí i brusírnou a ještě si koupit originální krkonošské sklo. V dobře udržovaném rodovém zámku v Jilemnici jsou přístupné expozice a aktuální výstava Krkonošského muzea.

Schaffgotschové

Jsou navždy spojeni s nejznámější stavbou Krkonoš, kaplí svatého Vavřince na vrcholu Sněžky. Jejich zásluhou stojí v Horním Karpaczi také vzácný sloupový kostel Wang ze 12. století, přenesený z Norska na evangelické schaffgotschské panství a znovu vysvěcený v roce 1844. Dnes je nejnavštěvovanější památkou v regionu. Dalším zajímavým cílem na polské straně Krkonoš je rodový hrad Chojnik. Schaffgotschové také založili několik horských bud, jistě znáte tu U Sněžných jam, kterou nyní využívají televizní a radiokomunikační služby.

Schwarzenbergové

Z doby působení knížecího rodu se v Janských Lázních zachovala snad jen chalupa čp. 9, která prochází celkovou rekonstrukcí, a dispozice nejstarší části lázeňského domu. Od dob Schwarzenbergů sem jsou svedené Janův pramen s teplotou skoro 30° C a méně vydatný Černý pramen.

Krkonošská šlechta dnes

Následnictví jde ve šlechtických rodech po mužské linii. Historii hlavních rodů krkonošské šlechty jsme dříve znali od pamětníků a z literatury většinou jen do roku 1945. Když tehdy jejich aktivní působení v Krkonoších skončilo, jakoby se aristokraté propadli do země nebo přesněji za železnou oponu. Teprve v posledních dvaceti letech mnozí navštívili rodný kraj, jiné jsme sami vyhledali. Zároveň se badatelům otevřely zahraniční archivy a ty české usnadnily pátrání. Společně se svědectvím zástupců jednotlivých rodů se vynořují zajímavé příběhy, z nichž mnohé přispívají k poznání krkonošských souvislostí.

Aichelburgové

V Krkonoších byli na panství Maršov po ženské linii pokračovateli Valdštejnů a české větve Schaffgotschů. Odešli odtud před 128 lety, v Čechách ovšem Aichelburgové zůstali i po komunistickém puči v roce 1948. Vladimír Maria Aichelburg zemřel jen dva týdny před 17. listopadem 1989. O panství Neustupov a české nástupnictví se přihlásil jeho syn Vladimír, který žil dvacet let v emigraci. Historik, jehož praděd Vladimír se narodil v roce 1838 v maršovském zámku, podpořil před patnácti lety vznik občanského sdružení Hradní společnost Aichelburg, jehož je čestným členem. Zasadil se o obnovu památníku Bertholda Aichelburga na lesním hrádku Aichelburg a za svého příbuzného převzal v srpnu 2004 čestné občanství obce Horní Maršov in memoriam.

Czernin-Morzinové

Po vynuceném prodeji zámku ve Vrchlabí přestěhoval Jaromír Czernin-Morzin v roce 1938 všechny mobiliář i své tři syny do zámku v Horním Maršově. Po zavedení nucené správy na jeho majetek nacisty žil v Rakousku, kam přišel v roce 1945 i zbytek rodiny. Když v únoru 1966 zemřel, převzal pomyslné nástupnictví nejstarší syn Alexander, narozený právě před osmdesáti lety na zámku ve Vrchlabí. Od roku 1995 pravidelně jezdí do rodného kraje a aktivně se zajímá o historii rodů Czerninů a Morzinů, které se už v jeho pradědovi Rudolfovi v roce 1855 v Krkonoších propojily.

Harrachové

Poslední majitel pozemkovou reformou okleštěného panství Jilemnice Johann Nepomuk Harrach zvaný přáteli Hansi zemřel na úplavici v americkém zajetí čtyři dny po evropském konci druhé světové války. Jeho jediný syn Ferdinand zahynul ve dvaceti letech při automobilové nehodě ve Vídni, dcera Johanna von Waldburg je poslední žijící z Harrachů narozených ještě v Čechách. Nástupnictví přešlo na linii Ernsta Harracha, z níž je mladý Ernst „Beppo“ Harrach, rakouský automobilový závodník v rallye, zatím posledním mužským příslušníkem české větve rodu. Jako jediný se z krkonošské šlechty uchází v restituci o konfiskovaný majetek. V srpnu 1999 převzala manželka posledního majitele panství Stephanie Harrachová z rukou starosty Václava Cajthamla čestné občanství města Harrachov.

Schaffgotschové

Rodina ze Slezska měla vždy blíže k evangelickému Berlínu, než ke katolické Vídni. Po 568 letech ztratili v roce 1945 krkonošské panství a usadili se v Německu. Poslední majitel Friedrich Schaffgotsch zemřel dva roky poté a jeho syn Gotthard před třinácti lety. Rod významné krkonošské šlechty teď zastupují bratři Friedrich, Alexander a Hans Ulrich a také jejich synové Philip a Georg. Friedrich se ještě narodil na schaffgotschském zámku v Ciepliczích u Jelenie Gory, kde se v říjnu 2007 konala konference "Schaffgotschův dům: vyznání, politika a paměť slezského šlechtického rodu od středověku k moderně". Důležitý akt přispěl k bádání o rodu, jehož archiv ve Vratislavi obsahuje stovky metrů archiválií.

Schwarzenbergové

Krkonoše opustili už v roce 1782, když tu předtím zorganizovali lázně pod Černou horou. Po staletí patřili k přední české diplomacii, proto není divu, že v přímé linii je potomkem krkonošských Schwarzenbergů přední český politik Karel Schwarzenberg.

Zapsal Pavel Klimeš, Veselý výlet